

Ewa Kukulska-Zajac, Marta Dobrzańska
Instytut Nafty i Gazu, Kraków

Zarządzanie odpadami wydobywczymi w świetle najnowszych uregulowań prawnych

Wstęp

Gospodarka odpadami regulowana jest aktualnie licznymi przepisami z uwagi na potencjalne zagrożenia, jakie mogą stwarzać dla środowiska i zdrowia ludzkiego niektóre odpady ze względu na swoją toksyczność, palność, wybuchowość, rakotwórczość czy mutagenność. Jednak wśród szeregu uregulowań prawnych jeszcze do niedawna w Polsce nie było przepisów dotyczących gospodarowania odpadami wydobywczymi. W związku z tym, zarządzanie tego typu odpadami było kwestią problematyczną wynikającą z faktu, że obowiązujące w kraju prawo dotyczące gospodarki odpadowej (tj. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach* [10] i uzupełniająca ją rozporządzenie wykonawcze, czyli *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu* [3]) nie wyłączało z obszaru swojego działania odpadów z przemysłu wydobywczego, a więc stosowało do nich takie same wymagania i kryteria jak do innych odpadów przemysłowych. W odróżnieniu od tej sytuacji kwestie gospodarowania odpadami wydobywczymi na poziomie UE zostały rozwiązane w wyniku wprowadzenia *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/21/WE z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego oraz zmieniającej dyrektywę 2004/35/WE* [1], która została wdrożona do prawa polskiego dopiero ustawą o odpadach wydobywczymi.

Odpady wydobywcze definiuje się jako odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin. Stanowią one ponad 50% wszystkich wytwarzanych w Polsce odpadów. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów* [6] zalicza odpady wydobywcze do grupy 01, w której znajdują się odpady z wydobywania kopalin, odpady z fizycznej i chemicznej przeróbki rud metali, odpady z fizycznej i chemicznej przeróbki kopalin innych niż rudy metali oraz płuczki wiertnicze i inne odpady wiertnicze.

Zagospodarowanie odpadów wydobywczych, ze względu na ich właściwości i masowość występowania, stwarza duże problemy. Większość odpadów nie jest niestety poddawana dalszej obróbce – wiele z nich jest składowanych w środowisku, na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. W związku z tym oraz ze względu na niekorzystny wpływ, jaki odpady te mogą wywierać na środowisko naturalne i zdrowie ludzi, istnieje potrzeba bardzo precyzyjnego uregulowania gospodarki odpadami wydobywczymi. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie obowiązującego aktualnie prawodawstwa krajowego dotyczącego postępowania z odpadami wydobywczymi oraz wskazanie obszarów, które wymagają jeszcze wprowadzenia odpowiednich uregulowań prawnych.

Ustawa o odpadach wydobywczych [13]

Celem ustawy o odpadach wydobywczych jest zapobieganie powstawaniu w przemyśle wydobywczym odpadów wydobywczych, ograniczenie ich niekorzystnego wpływu

na środowisko oraz życie i zdrowie ludzi. Ustawa określa zasady gospodarowania odpadami wydobywczymi i niezanieczyszczoną glebą oraz zasady prowadzenia obiektu ich

unieszkodliwiania, a także procedury związane zarówno z uzyskiwaniem zezwoleń i pozwoleń dotyczących gospodarki odpadami wydobywczymi, jak i z zapobieganiem poważnym wypadkom w obiektach unieszkodliwiania odpadów wydobywczych kategorii A.

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie odpadami wydobywczymi są odpady pochodzące z poszukiwania, rozpoznawania, wydobywania, przeróbki i magazynowania kopalin ze złóż. Należy dodać, że ustawa nie dotyczy odpadów powstałych w wyniku poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż oraz ich magazynowania i przeróbki, które nie są związane z tymi działaniami lub pochodzą z obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej oraz wtlaczania wód do górotworu w rozumieniu *Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze* [12]. Od 1 maja 2012 roku przepisów ustawy nie stosuje się do mas ziemnych lub skalnych przemieszczanych w związku z wydobywaniem kopalin ze złóż, jeżeli koncesja na wydobywanie kopalin ze złóż udzielona na podstawie ustawy [12] lub miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego określa warunki i sposób ich zagospodarowania.

W świetle definicji zawartej w ustawie obiektem unieszkodliwiania odpadów wydobywczych jest obiekt przeznaczony do składowania odpadów wydobywczych w formie stałej, ciekłej, w roztworze lub zawiesinie, w tym: tamy, hałdy i stawy osadowe, przy czym za obiekty unieszkodliwiania odpadów wydobywczych nie uznaje się wyrobisk górniczych wypełnianych odpadami wydobywczymi w celach rekultywacyjnych i technologicznych. Obiekty unieszkodliwiania odpadów wydobywczych dzieli się na obiekty kategorii A oraz pozostałe. Obiekty zalicza się do kategorii A, jeżeli brak działania lub niewłaściwe działanie mogłoby spowodować poważny wypadek bądź w obiekcie składowane są odpady niebezpieczne albo odpady, które zawierają substancje lub preparaty niebezpieczne. Szczegółowe kryteria klasyfikacji obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, decydujące o zaliczeniu obiektu do kategorii A, zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska [7].

W świetle zapisów zawartych w ustawie, do podstawowych obowiązków wytwórcy (lub posiadacza) odpadów wydobywczych można zaliczyć m.in.:

- opracowanie i przedłożenie właściwemu organowi programu gospodarowania odpadami wydobywczymi jeszcze przed rozpoczęciem działalności związanej z wytwarzaniem lub gospodarowaniem odpadami,
- stosowanie takich sposobów poszukiwania, rozpoznawania, wydobywania, przeróbki i magazynowania

kopalin, które zapobiegają lub minimalizują ilość powstających odpadów oraz ograniczają ich negatywne oddziaływanie na środowisko lub zagrożenie życia i zdrowia ludzi, przy uwzględnieniu najlepszych dostępnych technik,

- poddanie wytworzonych odpadów wydobywczych w pierwszej kolejności procesom odzysku. Odpady wydobywcze, które z przyczyn technologicznych lub ekonomicznych nie mogą być poddane odzyskowi, powinny zostać przekazane do najbliższej położonych miejsc, w których mogą być poddane unieszkodliwieniu zgodnie z wymaganiami prawa ochrony środowiska lub programu gospodarowania odpadami wydobywczymi, w szczególności do obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, przy uwzględnieniu najlepszych dostępnych technik i technologii.

Należy zauważyć, że zgodnie z przepisami przejściowymi, z dniem wejścia w życie ustawy składowisko odpadów przyjmujące wyłącznie odpady wydobywcze stało się obiektem unieszkodliwiania odpadów wydobywczych w rozumieniu omawianej ustawy (dotyczy to zarówno funkcjonujących, jak i zamkniętych składowisk odpadów). Odpady wydobywcze niebezpieczne po ich wytworzeniu powinny być niezwłocznie poddane odzyskowi lub unieszkodliwieniu, w tym składowaniu w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Dopuszcza się magazynowanie przez okres nie dłuższy niż 6 miesięcy odpadów wydobywczych niebezpiecznych, których wytworzenie było wcześniej niemożliwe do przewidzenia. Natomiast w przypadku odpadów wydobywczych innych niż niebezpieczne i obojętne dopuszcza się magazynowanie przez okres nie dłuższy niż 1 rok, a w przypadku niezanieczyszczonej gleby, odpadów wydobywczych innych niż niebezpieczne, wytworzonych w czasie prac poszukiwawczych, odpadów pochodzących z wydobywania, przeróbki i magazynowania torfu oraz odpadów wydobywczych obojętnych – przez okres nie dłuższy niż 3 lata. Po upływie powyższych okresów posiadacz odpadów wydobywczych jest obowiązany poddać odpady wydobywcze odzyskowi lub unieszkodliwieniu, w tym składowaniu w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych.

Ustawa określa też szczegółowo dane, które powinny zostać przedstawione w programie gospodarowania odpadami wydobywczymi, a za który to program jest odpowiedzialny, jak już wspomniano wcześniej, posiadacz tego typu odpadów. W programie znajdują się informacje takie jak: rodzaje odpadów przewidzianych do składowania w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, możliwe skutki dla środowiska i zdrowia ludzi spowo-

dowane unieszkodliwianiem odpadów wydobywczych, a także – jakie działania zapobiegawcze należy podjąć w celu zmniejszenia negatywnego oddziaływania na środowisko podczas eksploatacji obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych i po jego zamknięciu. Jeżeli posiadacz odpadów wydobywczych prowadzi wyłącznie działalność wydobywczą lub działalność przeróbczą lub obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, program gospodarowania odpadami wydobywczymi zawiera dane w zakresie prowadzonej przez niego działalności, posiadacz odpadów prowadzący obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych sporządza dodatkowo ocenę ryzyka takiego obiektu, zgodnie z wytycznymi ustawy.

Posiadacz odpadów wydobywczych zobowiązany jest do uzyskania decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami wydobywczymi, która jest wydawana na składany przez niego wniosek wraz z załączonym programem gospodarowania odpadami. Decyzja zatwierdzająca program gospodarowania odpadami wydobywczymi wydawana jest przez właściwy organ, który może odmówić wydania takiej decyzji, jeżeli zamierzony sposób gospodarowania odpadami wydobywczymi:

- jest sprzeczny z wymaganiami przepisów o odpadach,
- mógłby powodować zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska,
- jest sprzeczny z planami gospodarki odpadami, o których mowa w ustawie o odpadach [10].

Posiadacz odpadów wydobywczych jest obowiązany do przeprowadzania przeglądu programu gospodarowania odpadami wydobywczymi co pięć lat oraz informowania marszałka województwa o wszelkich zmianach w tym programie, w formie pisemnego oświadczenia na temat tych zmian. Natomiast w przypadku zmiany zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych posiadacz odpadów wydobywczych ma obowiązek przedłożyć nowy program gospodarowania odpadami wydobywczymi.

Prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych wymaga uzyskania zezwolenia, które jest wydawane na wniosek prowadzącego obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Wydaje je właściwy organ na czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż 10 lat. Posiadacz odpadów, który uzyskał takie zezwolenie, jest zwolniony z obowiązku uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania odpadów, o którym mowa w art. 26 ustawy o odpadach [10]. Ustawa [13] precyzuje zakres wniosku i wymagane dokumenty (decyzja zatwierdzająca program gospodarowania odpadami wydobywczymi, decyzja o uwarunkowaniach

środowiskowych wraz z raportem o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko) oraz dane, jakie powinno zawierać zezwolenie (m.in.: klasyfikację obiektu, rodzaj i ilości odpadów przewidzianych do składowania w tym obiekcie w ciągu roku). Niezwykle ważnymi obowiązkami związanymi z prowadzeniem obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych jest przeprowadzanie monitoringu w obiekcie w trakcie jego funkcjonowania oraz po jego zamknięciu, gromadzenie danych o wynikach monitoringu oraz przedkładanie sprawozdania o wynikach monitoringu właściwemu wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska.

Posiadacz odpadów prowadzący obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych występuje z wnioskiem o zmianę zezwolenia na prowadzenie obiektu, jeżeli nastąpią zmiany bądź w strukturze lub w zasadach jego funkcjonowania, które mogą mieć znaczący niekorzystny wpływ na środowisko oraz życie i zdrowie ludzi, bądź w odniesieniu do rodzajów składowanych odpadów wydobywczych. Wniosek taki jest też konieczny, gdy nastąpi zmiana warunków prowadzenia obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, co potwierdzą wyniki monitoringu obiektu lub kontroli przeprowadzonej przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, bądź gdy nastąpią istotne zmiany w najlepszych dostępnych technikach stosowanych w państwach członkowskich UE.

Ustawa określa ponadto:

- czas zachowania ważności pozwoleń (wydanych przed datą obowiązywania ustawy) na wytwarzanie odpadów, pozwoleń zintegrowanych i zezwoleń w zakresie gospodarowania odpadami wydobywczymi dla istniejących obiektów,
- kwalifikacje osoby zarządzającej obiektem unieszkodliwiania odpadów wydobywczych,
- sposób eksploatacji obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych,
- obowiązki posiadacza odpadów prowadzącego obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, w tym m.in.: sprawdzanie zgodności przyjmowanych odpadów wydobywczych z danymi o odpadach zawartymi w karcie przekazania odpadu, sprawdzanie sposobu prowadzenia monitoringu i zgłaszanie wszelkich zdarzeń mogących wpłynąć na stateczność obiektu,
- konieczność zapewnienia gwarancji finansowej lub jej ekwiwalentu,
- warunki zamknięcia obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych lub jego części.

Zgodnie z art. 2 ustawy o odpadach wydobywczych do odpadów wydobywczych obojętnych oraz niezanie-

czyszczonej gleby powstałych w wyniku poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż oraz ich magazynowania i przeróbki oraz odpadów powstałych w wyniku wydobywania, przeróbki i magazynowania torfu nie mają zastosowania przepisy dotyczące:

- uzyskania zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych,
- prowadzenia monitoringu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych po jego zamknięciu,
- przedstawienia przez posiadacza odpadów prowadzącego obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych posiadanej gwarancji finansowej lub jej ekwiwalentu, chyba że są one składowane w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych kategorii A. W związku z tym, w przypadku zaliczenia odpadów wydobywczych do odpadów obojętnych, składowanych w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych kategorii innej niż kategoria A, posiadacz odpadów obojętnych będzie zwolniony ze stosowania przepisów ustawy o odpadach wydobywczych, co może przyczynić się w szczególności do obniżenia nakładów finansowych ponoszonych przez posiadacza odpadów wydobywczych obojętnych, prowadzącego obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych.

Bardzo istotną informacją jest fakt, że w stosunku do odpadów wydobywczych obojętnych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz niezanieczyszczonej gleby, zgodnie z art. 26 ust. 3 ustawy o odpadach wydobywczych, nie stosuje się przepisów działu V *Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska* [14], co oznacza, że składowanie tych odpadów nie podlega opłatom za korzystanie ze środowiska, określonym w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska* [8]. Natomiast unieszkodliwianie odpadów wydobywczych wykazujących właściwości niebezpieczne podlega przepisom przedmiotowego rozporządzenia, co oznacza, że za składowanie tych odpadów ich posiadacz prowadzący obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych ponosi opłaty za korzystanie ze środowiska.

Zgodnie z przepisami przejściowymi, posiadacz odpadów wydobywczych, który prowadził działalność w dniu poprzedzającym datę wejścia w życie ustawy, powinien dostosować swoją działalność do przepisów ustawy do dnia 1 maja 2012 r. Również do tego dnia prowadzący obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych powinien zatrudnić osobę zarządzającą obiektem unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, posiadającą świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami.

W ustawie o odpadach wydobywczych zawartych zostało 12 upoważnień do wydania rozporządzeń przez Mi-

nistra właściwego do spraw środowiska, z czego trzy mają charakter obligatoryjny, a dziewięć fakultatywny. W chwili obecnej tylko trzy upoważnienia są obowiązującymi aktami wykonawczymi wydanymi w 2011 roku. Są to:

- *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie szczegółowych kryteriów klasyfikacji obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych* [7],
- *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie prowadzenia monitoringu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych* [5],
- *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 lipca 2011 r. w sprawie kryteriów zaliczania odpadów wydobywczych do odpadów obojętnych* [4].

Wymienione rozporządzenia zostały pokrótce omówione w dalszej części artykułu. Jednak skuteczne wdrożenie ustawy o odpadach wydobywczych, a tym samym skuteczne i bezpieczne zarządzanie tymi odpadami, wymaga jeszcze wydania szeregu rozporządzeń wykonawczych. Kwestie, które powinny być uregulowane rozporządzeniami, zgodnie z ustawą, to:

- sposób obliczania, potwierdzanie posiadania gwarancji finansowej, terminy i zakres weryfikacji jej wielkości, sposób dysponowania oraz formy finansowe i ekwiwalent (art. 32 ust. 6); rozporządzenie ma zostać wydane do 30 kwietnia 2013 r. (art. 54 ust. 1),
- normy zharmonizowane dotyczące metod pobierania próbek (art. 6 ust. 3),
- charakterystyka odpadów wydobywczych (art. 9 ust. 5),
- wymagania dotyczące określenia cyjanku dysocjującego w słabym kwasie (art. 10 ust. 4),
- zakres danych zawartych w projekcie zamknięcia obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych oraz rekultywacji terenu (art. 30 ust. 4),
- sposób zawiadamiania o zdarzeniach mogących mieć wpływ na stateczność obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (art. 31 ust. 8),
- zakres oraz częstotliwość kontroli obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (art. 42 ust. 3); projekt rozporządzenia został skierowany do konsultacji społecznych,
- zakres oraz metodologia dotycząca sporządzania, prowadzenia i aktualizacji spisu zamkniętych i opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (art. 44 ust. 4),
- metodologia dotycząca niezbędnych działań w odniesieniu do zamkniętych i opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (art. 44 ust. 5).

Aktualnie trwają prace nad nowelizacją ustawy. Jej celem jest m.in. usprawnienie procedur w zakresie gospoda-

rowania odpadami wydobywczymi. Zmiany zostały wprowadzone już na poziomie poszczególnych definicji. W tym celu dostosowano brzmienie m.in. takich pojęć jak: „obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych”, „poważny wypadek”, „rekultywacja terenu” oraz „zainteresowana społeczność” do określeń zawartych w dyrektywie UE. Projekt [2] precyzuje także cele i zakres programu gospodarowania odpadami wydobywczymi i zasady dotyczące funkcjonowania obiektów unieszkodliwiających odpady wydobywcze.

Zgodnie z nową ustawą, gospodarowanie odpadami powinno być racjonalne nie tylko na etapie poprodukcyjnym, ale również na etapie planowania działalności wydobywczej – czyli w fazie projektowania. Ważne w tym kontekście są m.in. metody wydobycia kopalin oraz ich obróbki.

Nowe przepisy nakładają na posiadacza odpadów, który prowadzi obiekt ich unieszkodliwiania, obowiązek dokonania przeglądu klasyfikacji tego obiektu przed złożeniem wniosku o zgodę na jego zamknięcie lub zmianę zezwolenia na jego prowadzenie. W przypadku konieczności dokonania zmiany klasyfikacji obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych właściwy organ zobowiązuje ich posiadacza do przedłożenia nowego programu gospodarowania odpadami. Ponadto, posiadacz odpadów wydobywczych jest obowiązany do ograniczania negatywnego oddziaływania odpadów wydobywczych na środowisko, życie i zdrowie ludzi oraz do zapobiegania lub zmniejszania,

w możliwie najszerszym zakresie, wszelkich niekorzystnych skutków dla środowiska i zdrowia ludzi, powstałych w wyniku gospodarowania odpadami wydobywczymi, również po zamknięciu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych.

Kolejną istotną zmianą w stosunku do aktualnie obowiązującej ustawy jest nowy termin na przekazywanie przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska głównemu inspektorowi ochrony środowiska informacji uzyskanych od posiadacza odpadów prowadzącego obiekt ich unieszkodliwiania. Zgodnie z nowelizacją, termin ten upływa 31 maja każdego roku kalendarzowego.

Projekt nowelizacji ustawy zmienia okres przechowywania sprawozdań o wynikach monitoringu odpadów z pięciu lat do końca fazy po zamknięciu obiektu ich unieszkodliwiania. Dyrektywa UE nie określa w tym zakresie limitu czasowego, mówi jednak, że ich przechowywanie ma zapewnić ciągłość przekazywania informacji, przede wszystkim w przypadku zmiany operatora. W praktyce okres ten wynosi 30 lat, licząc od dnia zaprzestania składowania odpadów wydobywczych.

Nowelizacja uwzględni również konsultacje społeczne na etapie postępowania dotyczącego wydania zezwolenia na prowadzenie „obiektu unieszkodliwiania obiektów wydobywczych”. Tego rozwiązania obecna ustawa właściwie nie przewiduje. Konsultacje będą m.in. przeprowadzane w przypadku zmiany zezwolenia.

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie szczegółowych kryteriów klasyfikacji obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych [7]

Rozporządzenie definiuje nowe pojęcia, tj. stateczność obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych i niewłaściwą eksploatację obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Określa też szczegółowo kryteria decydujące o zaliczeniu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych do kategorii A.

Kryteria klasyfikacji określone w rozporządzeniu zostały wprowadzone przede wszystkim dla obiektów powstających, ale dotyczą także obiektów funkcjonujących. Stateczność obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych to zdolność obiektu do zatrzymywania odpadów wewnątrz obiektu w sposób zgodny z jego projektem. Niewłaściwa eksploatacja obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych to eksploatacja obiektu mogąca prowadzić do poważnego wypadku, w tym nieprawidłowe funkcjonowanie środków mających na celu ochronę środowiska oraz wadliwe bądź niewystarczające założenia projektowe, zwłaszcza w zakresie odnoszącym się do właściwości i wielkości obiektu.

Obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych klasyfikuje się jako obiekt kategorii A, jeżeli jest spełnione co najmniej jedno z trzech kryteriów. Pierwsze kryterium dotyczące braku działania lub niewłaściwego działania, które mogłoby spowodować poważny wypadek, określono jako przewidywane w perspektywie krótkoterminowej lub długoterminowej skutki awarii w wyniku utraty stateczności obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, obejmującej wszelkie możliwe awarie mechanizmów związanych z konstrukcją danego obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych lub w wyniku niewłaściwej eksploatacji, które mogą prowadzić do znacznego ryzyka utraty życia, poważnego zagrożenia dla zdrowia ludzi oraz poważnego zagrożenia dla środowiska.

Drugim kryterium jest obecność w składowanych odpadach wydobywczych odpadów niebezpiecznych, a trzecim obecność w składowanych odpadach substancji lub mieszanin niebezpiecznych.

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie prowadzenia monitoringu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych [5]

Rozporządzenie precyzuje dokładnie zasady prowadzenia monitoringu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, wzór sprawozdania o wynikach monitoringu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, częstotliwość jego sporządzania oraz termin jego składania.

Monitoring obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych obejmuje swoim zakresem zarówno fazę eksploatacji obiektu, jak i fazę po jego zamknięciu, przy czym faza eksploatacji obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych to okres od dnia uzyskania zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych do dnia zaprzestania przyjmowania odpadów wydobywczych do składowania w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Faza po zamknięciu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych obejmuje okres 30 lat, licząc od dnia zaprzestania przyjmowania

odpadów wydobywczych do składowania w obiekcie unieszkodliwiania odpadów wydobywczych.

Monitoring obejmuje w szczególności badanie wielkości opadu atmosferycznego, badanie substancji i parametrów wskaźnikowych w wodach powierzchniowych, odciekowych i podziemnych, pomiar poziomu wód podziemnych w otworach obserwacyjnych, kontrolę osiadania powierzchni obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych oraz pomiar objętości wód odciekowych.

Warto dodać, że badania substancji i parametrów wskaźnikowych prowadzą laboratoria posiadające akredytację w rozumieniu *Ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności* [11] lub będące certyfikowanymi jednostkami badawczymi, o których mowa w art. 16 ust. 1 *Ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach* [9].

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie kryteriów zaliczania odpadów wydobywczych do odpadów obojętnych [4]

Rozporządzenie określa szczegółowe kryteria zaliczania odpadów wydobywczych do odpadów obojętnych. Zgodnie z tym rozporządzeniem do odpadów obojętnych można zaliczyć odpady wydobywcze w oparciu o ich właściwości fizyczne, chemiczne i biologiczne, jeśli:

- odpady wydobywcze nie ulegają znacznemu rozpadowi mechanicznemu lub rozpuszczeniu, lub innej znaczącej zmianie powodującej ich negatywny wpływ na środowisko albo zdrowie i życie ludzi,
- maksymalna zawartość siarki siarczkowej w odpadach wydobywczych wynosi 0,1% albo 1%, jeżeli wskaźnik potencjału neutralizacji, rozumiany jako stosunek potencjału neutralizacji do potencjału kwasowości, jest większy niż 3,
- odpady wydobywcze są niepalne oraz nie stwarzają zagrożenia samozapłonem,
- zawartość w odpadach wydobywczych (w tym w drobnych cząstkach – poniżej 0,002 mm odpadów) substancji potencjalnie niebezpiecznych dla środowiska lub zdrowia i życia ludzi (w tym metali ciężkich) jest tak niska, że stanowi nieznaczące zagrożenie dla środowiska lub zdrowia i życia ludzi,
- odpady wydobywcze w znacznym stopniu pozbawione są substancji stosowanych w procesie wydobywania lub przeróbki, które stanowią zagrożenie dla środowiska lub zdrowia i życia ludzi.

Kryteria te nie są spełnione, jeżeli odpady wydobywcze nie spełniają jednocześnie kryteriów dopuszczenia odpadów obojętnych do składowania na składowisku odpadów obojętnych, o których mowa w rozporządzeniu [3]. Kryteria decydujące o możliwości składowania odpadów obojętnych na składowisku odpadów obojętnych obejmują dopuszczalne graniczne wartości wymywania (wartości te dla odpadów wyznacza się przy stosunku cieczy do fazy stałej 10 l/kg – test podstawowy lub w przypadku braku takiej możliwości przy stosunku 2 l/kg – test pomocniczy) oraz parametry dodatkowe, które wraz z kryteriami zamieszczone są w załączniku nr 3 do przytoczonego rozporządzenia.

Odpad wydobywczy zalicza się do odpadów obojętnych, jeżeli w perspektywie krótkoterminowej i długoterminowej są spełnione łącznie wszystkie kryteria.

Ponadto, rozporządzenie wprowadza możliwość zaliczenia odpadów wydobywczych do odpadów obojętnych bez przeprowadzania dodatkowych badań w przypadku, gdy udokumentowane wyniki wcześniej przeprowadzonych badań spełniają podane kryteria. Oznacza to, że w przypadku, gdy badania odpadów wydobywczych zostały wcześniej przeprowadzone przez akredytowane laboratoria, podmiot prowadzący działalność w zakresie gospodarowania odpadami wydobywczymi jest zwolniony z obowiązku ponownego przeprowadzania badań odpadów wydobywczych.

Podsumowanie

Wprowadzone w ostatnim czasie przepisy prawne zdecydowanie lepiej odzwierciedlają specyfikę odpadów wydobywczych, a szczególnie proces ich składowania. Projekt nowelizacji ustawy, choć dotyczy podmiotów gospodarujących odpadami wydobywczymi, może stać się bodźcem do dalszych pozytywnych zmian, mających na celu kreowanie nowych, alternatywnych metod i technologii zagospodarowania odpadów. Odpowiednie planowanie działalności wydobywczej już na etapie projektowania wydobycia, a także poddanie odpadów odzyskowi przy użyciu środowiskowych technologii może skutecznie ograniczyć ich ilość oraz pozytywnie wpłynąć na gospodarkę.

Nowe regulacje prawne powinny zatem przyczynić się do jeszcze większego bezpieczeństwa gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego, a tym samym – maksymalnie ograniczyć negatywny wpływ tego typu odpadów na środowisko naturalne oraz zdrowie i życie ludzi. Jednakże należy pokreślić, że ze względu na to, że odpady pochodzące z poszukiwania i eksploatacji złóż węglowodorów nie są na ogół odpadami obojętnymi, konieczne wydaje się uzupełnienie obowiązującego prawodawstwa krajowego o regulacje dotyczące postępowania z odpadami niebezpiecznymi oraz odpadami innymi niż niebezpieczne i obojętne.

Literatura

- [1] *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/21/WE z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego oraz zmieniająca dyrektywę 2004/35/WE.*
- [2] *Projekt ustawy o zmianie ustawy o odpadach wydobywczych oraz niektórych innych ustaw, przyjęty przez rząd 7 sierpnia 2012 r. (skierowany do Sejmu 6 września 2012 r.), http://bip.kprm.gov.pl/portal/kpr/24/296/Projekty_ustaw_przeslane_do_Sejmu_RP.html [dostęp 18 września 2012].*
- [3] *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu (Dz.U. z 2005 roku nr 186, poz. 1553, z późn. zm).*
- [4] *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 lipca 2011 r. w sprawie kryteriów zaliczania odpadów wydobywczych do odpadów obojętnych (Dz.U. z 2011 roku nr 175 poz. 1048).*
- [5] *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie prowadzenia monitoringu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (Dz.U. z 2011 roku nr 92, poz. 535).*
- [6] *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. z 2001 roku nr 112, poz. 1206).*
- [7] *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie szczegółowych kryteriów klasyfikacji obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (Dz.U. z 2011 roku nr 86, poz. 477).*
- [8] *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz.U. z 2008 roku nr 196, poz. 1217).*
- [9] *Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2011 roku nr 63, poz. 322).*
- [10] *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 roku nr 25, poz. 125, z późn. zm).*
- [11] *Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz.U. z 2004 roku nr 204, poz. 2087, z późn. zm).*
- [12] *Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2005 roku nr 228, poz. 1947, z późn. zm).*
- [13] *Ustawa z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz.U. z 2008 roku nr 138, poz. 865, z późn. zm).*
- [14] *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz.U. z 2007 roku nr 39, poz. 251, z późn. zm).*

Dr Ewa KUKULSKA-ZAJĄC – stopień doktora uzyskała na Wydziale Chemii UJ. Pracuje w Zakładzie Ochrony Środowiska Instytutu Nafty i Gazu w Krakowie. Zajmuje się zagadnieniami dotyczącymi ochrony środowiska w górnictwie nafty i gazu, w tym ograniczeniem emisji gazów cieplarnianych. Jest współautorką kilkunastu publikacji w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym.

Mgr inż. Marta DOBRZAŃSKA – absolwentka Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH (1996), starszy specjalista badawczo-techniczny w Zakładzie Ochrony Środowiska INiG. Uczestniczy w pracach badawczych na rzecz ograniczenia szkodliwego wpływu na środowisko działalności górnictwa naftowego i gazownictwa. Jest współautorką ponad 20 artykułów i referatów.